

**Верланов Ю. Ю.,**  
канд. екон. наук, професор, завідувач кафедри  
фінансів і кредиту, Чорноморський державний  
університет імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

**Сганов О. Ю.,**  
канд. техн. наук, професор, Університет  
імені Пилипа Орлика, м. Миколаїв, Україна

---

## **У РЕШЕТІ ВОДИ НЕ НАНОСИШ: ЧИМ МАЄ БУТИ МОРСЬКА ДОКТРИНА УКРАЇНИ?**

*В Україні здійснюються спроби підготувати документ, який би став рамками для розвитку морської діяльності. Ці спроби переважно відтворюють пострадянське бачення ситуації та не відповідають світовим тенденціям розвитку. У статті на основі узагальнення світового досвіду пропонуються напрями, які дозволяють кардинально змінити підходи до продуктивної реалізації ресурсу морської галузі, що стане вагомим чинником соціально-економічного розвитку та прискорення процесів європейської інтеграції.*

**Ключові слова:** морська діяльність; ресурси морської галузі; Морська доктрина; європейська інтеграція.

Від початку поточного століття парадигма політики почала поволі змінюватися: від локальних політичних рішень – до прагнення інтеграції інтересів на рівні макрорегіонів та всередині окремих країн. Це є об'єктивним процесом, що через синергію істотно підвищує глобальну ефективність політичних дій.

У різних країнах щоразу, коли йдеться про прийняття інтегрованих політичних рішень, на першому місці в ієрархії державних інтересів опиняється або глобальне для країни завдання, або такий же за рівнем ресурс. Можна назвати щонайменше два приклади реалізації подібних підходів. По-перше, це забезпечення безпеки країни [1; 3; 4; 7; 10; 19], що за традицією часто набуває форми доктрини. По-друге, використання водного простору як ресурсу сталого розвитку [8; 13; 15], що оформлюється як Основи політики, декларації, плани дій тощо. Незважаючи на в цілому різний характер політичних завдань, що представлені в цих прикладах, їх об'єднує високий рівень інтегрованості інтересів країни та кожного учасника діяльності.

Так, Морська доктрина Австралії охоплює, крім військово-морських сил (ВМС), інших гравців у забезпеченні оборони країни. Наприклад, промисловість, яка визнається життєво важливою для розвитку та підтримки складних бойових сил. Якщо ВМС особливо вимогливі в термінах кваліфікованих кадрів, техніки й виробництва, то правильне управління успішним задоволенням таких вимог у суднобудуванні, системний розвиток та інтеграція, а також підтримка в обслуговуванні приносять істотні вигоди для промисловості та народного господарства в цілому. Підкреслюється важливість підтримки розумного балансу між забезпеченням бойових можливостей та отриманням національною промисловістю довгострокових переваг [3].

Стаття 113 Морської доктрини Великобританії відзначає в морському середовищі шість вимірів: фізичний, економічний, дипломатичний, політичний, правовий та військовий [4]. Констатується, що ці виміри нерозривно взаємопов'язані й жоден із них не є більш важливим, ніж інший. Тим не менш, фізичний вимір становить основний контекст для всіх інших – це визначає особливості морського середовища та формує обмеження для всіх, хто використовує морський ресурс. До речі, у морському секторі Великобританії безпосередньо або опосередковано зайнято понад 410 тис. осіб. Його річний обіг у 2009 р. склав 56 млрд фунтів стерлінгів, що більше, ніж на автомобільному транспорті, і більше ніж удвічі в аерокосмічній галузі й сільському господарстві разом. Він є найбільшим морським сектором у Європі [6].

Більш демонстраційними в частині реалізації інтегрованого підходу є політичні документи, що стосуються використання ресурсів моря. Так, згідно із Законом про морський та прибережний доступ 2009 р., до «морського простору Великобританії», де розгортається морська політика, віднесено територіальні моря та прилеглу морську територію, яка включає в себе площу моря, позначену як виключну економічну зону Великобританії, і британський сектор континентального шельфу, а також будь-яку занурену в морську воду область у високих водах весняної повені та приливних рівнях річок, лиманів і струмків.

Положення морської політики Великобританії 2011 р. (МПВ) являють собою чудовий зразок збалансованості, який устанавлює [15]:

– роль МПВ у рамках більш широкої системи планування морської діяльності та їхню взаємодію з існуючими режимами планування, у тому числі наземного;

– бачення морської галузі Великобританії, підхід, на якому ґрунтується планування морської діяльності, та загальні принципи прийняття рішень, що мають сприяти досягненню цього бачення;

– основу економічних, соціальних та екологічних тлумачень, які повинні бути прийняті до уваги в морському плануванні;

– політичні цілі для основних видів діяльності, які мають місце в морському середовищі.

Особливе місце відводиться принципам морського планування. Стаття 2.2.1. МПВ констатує, що морські плани забезпечують чітке відображення та реалізацію просторової й локальної політики. Вони мають забезпечити, щоб різні й потенційно конкуруючі види морської діяльності докладали до досягнення сталого розвитку.

Крім того, МПВ містить підходи та механізми, що покликані об'єднати інтереси всіх учасників морської діяльності. Так, для заохочення належного управління передбачається, що:

– усі, хто зацікавлений у морському середовищі, будуть допущені до прийняття *інтегрованих рішень*;

– механізми управління на морі, на землі та на внутрішніх акваторіях є гнучкими, *ефективно взаємодіють*, наприклад за допомогою інтегрованого управління прибережною зоною і планів управління річковими басейнами;

– морське управління у Великобританії *враховує наявність різних систем управління*, що мають місце в специфічних адміністративних, політичних і міжнародних рамках;

– морський бізнес є предметом для прозорого, своєчасного, пропорційного й, у разі необхідності, планового регулювання;

– просторове використання морського середовища планується де це доречно і на основі екосистемного підходу, який враховує зміни клімату і визнає потреби захисту й управління морською культурною спадщиною відповідно до її значущості.

Розвинуте суспільство може собі дозволити, проєктуючи основи комплексної інтегрованої політики, поставити на перше місце мету забезпечення сталого розвитку. Відтак ключовим моментом морської діяльності Великобританії виступає «бачення» морського середовища – «за чисті, здорові, безпечні, продуктивні й біологічно різноманітні океани і моря». У зв'язку з цим об'єктом морської політики є «охоронювані території» – місця, які отримують захист через свої визнані природні, екологічні та культурні цінності.

Далі всі компоненти, складові та учасники морської діяльності об'єднуються саме під цим кутом зору. Глава 3 МПВ окремо розглядає: оборону та національну безпеку, виробництво енергії та розвиток інфраструктури, порти й судноплавство, морські інженерні споруди, судна для днопоглиблювальних робіт та утилізації, кабелі зв'язку, рибальство, аквакультуру, управління поверхневими водами, очищення стічних вод та утилізації, туризм і відпочинок.

Предбачається створення механізмів (стаття 2.5.5), через які органи планування у сфері морської діяльності за рахунок інтеграції з наземним плануванням та взаємодією з прибережними громадами забезпечу-

ватимуть сталі економічне зростання як у районах регенерації, так і в районах, які вже користуються перевагами сильних місцевих економік. Добре продумані морські плани повинні сприяти економічному зростанню та підтримувати робочі місця. Прикладами цього може слугувати розвиток місцевої інфраструктури або реалізація потенціалу природних ресурсів через екотуризм та рекреаційне використання. Це має бути інтегровано із соціальними міркуваннями про рівність, згуртованість, благополуччя та здоров'я, а також враховувати наслідки діяльності для морського середовища.

Важливу роль у контексті інтегрованої політики відіграє Європейський Союз, який власне і є продуктом інтеграції. Морська політика ЄС включає в себе вертикально та горизонтально взаємопов'язану систему дій, спрямованих на отримання соціально-економічних переваг від використання ресурсів моря. Запуск інтегрованої морської політики стався в жовтні 2007 р. Європейська Комісія представила своє бачення комплексної морської політики в ЄС – Блакитну книгу, що супроводжувалася докладним планом дій, оцінкою впливу та звіту про підсумки широких консультацій із зацікавленими сторонами [2].

Попри те, що цей документ більшою мірою проголошував основні принципи й ключові аспекти зовнішньої та внутрішньої політики у сфері морської діяльності, його прийняття підтвердило потужний рух у напрямку реалізації нових можливостей для взаємодії та підвищення узгодженості дій шляхом прозорості морської політики, зміцнення участі зацікавлених сторін, створення мереж та обміну передовим досвідом.

Підходи щодо секторної розробки політики та прийняття рішень не визнано адекватними. Натомість документ спрямовувався на формування розуміння та взяття до уваги переваг взаємодії, розробку інтеграційних політичних інструментів, визначення й експлуатацію синергетичних ефектів, уникнення та вирішення конфліктів.

Предбачалося, що дії в рамках різних секторальних стратегій мають розвиватися в рамках узгодженої політики. План дій, що супроводжує цей зв'язок, дає чітке уявлення про різноманіття й масштаби роботи. Особлива роль відводилася таким проєктам:

– європейський морський транспортний простір без бар'єрів [5];

– європейська стратегія морських досліджень;

– національні інтегровані морські політики, які розробляються державами-членами ЄС;

– європейська мережа з морського нагляду [14];

– дорожня карта морського територіального планування державами-членами ЄС [12];

– стратегія щодо пом'якшення наслідків зміни клімату в прибережних регіонах;

– скорочення викидів CO<sub>2</sub> і забруднень через судноплавство;

– ліквідація піратського промислу й донного тралення, руйнівного для відкритого моря;

– європейська мережа морських кластерів (у 2009 р. в ЄС уже нараховувалося 20 кластерів – по два в Італії, Німеччині й Бельгії, по три в Іспанії, у Болгарії, Фінляндії, Норвегії тощо).

Інтегрована морська політика ЄС (ІМП) зарекомендувала себе в ролі нового підходу до оптимального просування вперед усіх видів морської діяльності в контексті сталого розвитку. Це підтвердило бачення, що, приєднавшись до політики щодо морів і океанів, Європа може отримати значно більшу віддачу із суттєво меншим впливом на навколишнє середовище.

По суті, ІМП прагне досягти чотири цілі:

- сприяти інтеграції структур управління, зробивши їх більш всеохопними й кооперованими;
- побудувати базу знань і комплексних інструментів, необхідних для забезпечення реалізації інтегрованої політики;
- поліпшити якість секторальних стратегій за допомогою підвищення узгодженості між різними секторами;
- урахувати специфіку регіональних морів навколо Європи [11].

Декларація європейських міністрів, відповідальних за комплексну морську політику, і Європейської комісії [13] фактично визнала появу у зв'язку з реалізацією інтегрованої політики значних інноваційних перспектив, які відкривають нові джерела зростання та створення робочих місць.

Характеристика спроб формування інтегрованої політики була б неповною без розгляду морської доктрини Росії [19]. Її структура не відрізняється оригінальністю. Крім «Основних положень», вона містить чотири розділи, де викладено: національні інтереси РФ у Світовому океані, цілі та принципи національної морської політики, її завдання, функціональні напрями та забезпечення реалізації. Привертає увагу те, що акценти доктрини РФ розставлено так, що на першому місці знаходиться військово-морська діяльність. У Загальних положеннях прямо вказується, що морська діяльність – це діяльність РФ у галузі вивчення, освоєння та використання Світового океану в інтересах, по-перше, безпеки, по-друге, – сталого економічного й соціального розвитку держави. Виходячи з цього, основою морського потенціалу РФ називається спершу військово-морський флот, а далі органи морської прикордонної охорони, цивільний морський флот, інфраструктура, що забезпечує їхнє функціонування й розвиток.

У ролі основних цілей національної морської політики названо лише збереження суверенітету, реалізацію юрисдикції та захист суверенних прав, захист території Російської Федерації з морських напрямків. Тут і далі відчувається агресивний характер положень доктрини. Наприклад, разом із тим, що серед принципів морської політики називається дотримання норм міжнародного права та пріоритет політико-дипломатичних, економічних, інформаційних та інших невійськових засобів за умови усунення загроз національній безпеці РФ з океанських і морських напрямків, природно, з'являється володіння необхідним військово-морським потенціалом та його ефективне використання в разі потреби для силової підтримки морської діяльності держави. Лише на четвертому місці знаходимо «інтегральний підхід до морської діяльності», «взаємодію та координацію зусиль» учасників та «державний контроль».

Для ринкової економіки реалізація подібної комплексної політики залежить від того, які саме фінансово-економічні механізми передбачено застосовувати, наскільки вони є ринковими та як вони об'єднують інтереси всіх учасників морської діяльності.

Доктрина РФ досить показово демонструє і характер власне держави, і її економічні традиції. За змістом серед 16 позицій, які віднесено до «економічного забезпечення», вісім стосуються державної допомоги в тих чи інших формах; дві – державної підтримки, наприклад інвестиційних проектів; п'ять формулюються як «створення умов» і одна належить більшою мірою до сфери адміністрування – «реорганізація неефективних компаній та організацій». Зовсім неринковим виглядає таке забезпечення, як «обмеження доступу іноземного капіталу в окремі види морської діяльності».

Україною 2009 р. теж було прийнято Морську доктрину [20]. Шість років, що минули, показали її практичну неідеальність. Розгляд сильних та слабких сторін доктрини та подальший порівняльний аналіз дає можливість визначити напрями її вдосконалення.

У цілому структура документа логічно включає загальні положення, визначення мети та основних завдань державної морської політики, представлення національних інтересів України у сфері морської діяльності та принципів реалізації державної морської політики, а також окреслення шляхів розв'язання завдань у сферах моргосподарської діяльності, збереження та розширення бази неживих природних ресурсів моря, розвитку суднобудівної галузі, судноплавства та науково-технічного потенціалу, розвитку економіки приморських регіонів і завдання оборони країни.

Попри очевидну логіку структури доктрини, її зміст характеризується низкою істотних недоліків, які, власне, й обумовили те, що її цілі не було реалізовано.

У «Загальних положеннях» констатується, що діяльність, яка пов'язана з вивченням, освоєнням, збереженням і використанням ресурсів морів та океанів, має для України велике значення, хоча не вказано, яке саме: політичне, оборонне, соціально-економічне. Далі наводяться «фактори», що обумовлюють таке значення. При цьому порушено причинно-наслідкові зв'язки, наприклад: «недоторканість морських кордонів» є не фактором, а скоріше, умовою. Крім того, «фактори», що їх наведено, є взаємопов'язаними. Відсутні ті, що формують соціальне значення, особливо в контексті сталого розвитку.

Доктрина проголошує: «Україна – морська держава». Здається – це амбіції. Інша справа, коли йдеться про використання ресурсів моря (у широкому розумінні), що може стати вагомим фактором соціально-економічного розвитку. Власне, «морська держава» передбачає відчутний геополітичний та економічний вплив країни на інші території через використання потенціалу Світового океану. Відповідь на питання, чи потрібно це Україні, вимагає якщо не обґрунтування, то осмислення.

Текст містить певну кількість змістовних повторів. Так, термін «морська діяльність» подається як «використання ресурсів ... районів Світового океану на користь України шляхом провадження ... морської

господарської діяльності, ... *військово-морської діяльності* та діяльності, пов'язаної з охороною державного кордону на морі». Останнє ж належить до військово-морської діяльності.

Узагалі подане коло термінів не відображає системного бачення, оскільки, наприклад, поруч із наявністю «торгівельного судноплавства» не згадується «портове господарство».

Ключовим поняттям доктрини, яке визначає зміст «морської політики», є «морська діяльність». За визначенням її чомусь віднесено виключно до провадження діяльності з «використання ресурсів Азовського й Чорного морів, Керченської протоки та інших районів Світового океану». При цьому поза увагою залишаються величезні ресурси внутрішніх водних басейнів, включно з річками, лиманами, озерами й штучними водоймищами.

У частині, що описує «очікуваний результат реалізації морської політики» у п. 4, натомість фігурує механізми її реалізації як «створення можливості безперешкодного доступу на конкурентній основі до провадження морегосподарської діяльності юридичними й фізичними особами України та інших держав. Найвні повтори: «розвиток морської діяльності» – п. 1, «розвиток усіх складових морської діяльності» – п. 3, «розвиток морегосподарської діяльності» – п. 4.

До переліку Основних завдань державної морської політики включено фактори, що забезпечують успішну реалізацію морської політики, наприклад «науковий та кадровий потенціал» морської діяльності. Інакше кажучи, завданнями морської політики є забезпечення умов для її реалізації.

У частині «Національні інтереси України у сфері морської діяльності ...» зроблено спробу подати «пріоритети національних інтересів», утім, викладення власне національних інтересів країни відсутнє. А серед «Основних принципів реалізації державної морської політики» першим стоїть «провадження морської діяльності на конституційних засадах». Незрозуміла мета такої заяви, оскільки поза конституційними засадами будь-яка діяльність держави проводиться не може. Це все одно, що стверджувати: здійснення судноплавства по воді.

У результаті, наприклад, принцип реалізації державної морської політики № 6 та перша позиція «Шляхів розв'язання завдань державної морської політики» є однаковими за змістом.

Проведений аналіз дозволяє визначити майбутню «ідеологію» Морської доктрини України, яка є основоположним документом, що визначає національну політику України в галузі морської діяльності. Нею встановлюються цілі, завдання, напрями та способи реалізації національних інтересів у внутрішніх водах, територіальному морі, у виключній економічній зоні, на континентальному шельфі України та у відкритому морі.

Виходячи з цього, Морська доктрина України передбачає необхідність визначення:

- пріоритетів національної морської політики на найближчу та довгострокову перспективу;
- змісту національної морської політики;
- принципів діяльності секторів та галузей економіки й науки, пов'язаних із морською діяльністю;

– характеру правового режиму морської діяльності;

– економічних механізмів реалізації цілей і завдань політики;

– рівня інформаційного, наукового, кадрового та іншого забезпечення національної морської політики;

– підходів до оцінювання ефективності національної морської політики.

Реалізація Морської доктрини стає для України фактором прискорення процесів подальшої інтеграції у відповідні світові та європейські відносини як повноправного учасника міжнародного економічного обміну; формування належного рівня військової безпеки; переходу на новий рівень економічного розвитку; вирішення важливих соціальних та національно-культурних завдань.

Можна окреслити пріоритети національних інтересів України у сфері морської діяльності: захист державного суверенітету й територіальної цілісності України, розвиток торговельного судноплавства, підвищення рівня забезпечення транспортних комунікацій, освоєння природних ресурсів моря та розвиток морського туризму, спорту та рекреаційної діяльності.

Національна морська політика України має охоплювати такі основні функціональні напрями:

- 1) військово-морська діяльність;
- 2) торговельне судноплавство;
- 3) освоєння та збереження ресурсів моря;
- 4) соціально-культурної діяльності.

Крім того, треба визначити види діяльності, що забезпечують реалізацію завдань у кожному з наведених функціональних напрямів. Табл. 1 дає загальне уявлення про багатовимірність та складність інтеграції інтересів учасників морської діяльності. Тут неможливо обійтися лише формуванням відповідної нормативної бази у вигляді системи законодавчих актів. Насамперед важливо, щоб в основу нормативно-правового регулювання було покладено інтегровані механізми, що об'єднують інтереси різноманітних учасників морської діяльності: міністерств і відомств, підприємств та установ, НДО тощо.

**Висновки.** Серед усіх можливих джерел соціально-економічного зростання та підтримання належного рівня національної безпеки важливе місце посідає *морська діяльність* як використання ресурсів Азовського й Чорного морів, Керченської протоки та інших районів Світового океану, річок, озер тощо. Вона включає військово-морську діяльність, геологорозвідувальну та наукову, з експлуатації надр акваторій, із міжнародної торгівлі, із забезпечення транспортних комунікацій та культурно-дозвільну діяльність.

У здійсненні морської діяльності беруть участь багато зацікавлених сторін із неоднаковими цілями, завданнями та ресурсами. Тому єдиною можливістю отримати бажаний результат державної морської політики є забезпечення колективної, а не фрагментарно-галузевої точки зору на морські та прибережні сектори економіки.

Така інтегрована політика, у свою чергу, веде до появи нових інструментів комплексного управління як у розробці політики, так і в її виконанні на рівні секторів, галузей, регіонів, місцевих урядів.

**Функціональні напрями, види діяльності, що їх забезпечують,  
та деякі механізми й інститути реалізації завдань політики**

Напрями Забезпечення	Військово- морська діяльність	Торговельне судноплавство	Освоєння ресурсів моря	Збереження ресурсів моря	Соціально-культурна діяльність
Фінансово- економічне	Бюджетне фінансування	Приватні інвестори, фінансові інструменти, механізми конкурентоздатності	Приватні інвестори, фінансові інструменти	Бюджетне фінансування, ?	Приватні інвестори, фінансові інструменти, механізми конкурентоздатності
Організаційне	МО, ВМС	Державний нагляд, асоціативні структури	?	Урядова структура, громадські організації	Урядова структура, підприємства, місцеві та громадські організації
Кадрове	Підготовка, підвищення кваліфікації	Підготовка, підвищення кваліфікації	Підготовка, підвищення кваліфікації	Підготовка, підвищення кваліфікації	Підготовка, підвищення кваліфікації
Правове	?	?	?	?	?
Інформаційне (логістика)	ІТ технології, технічні засоби	Транспортна інформаційна мережа	ІТ технології, технічні засоби	ІТ технології, технічні засоби	ІТ технології, технічні засоби
Інфраструктурне	Берегова база, взаємодія родів військ	Портове господарство, внутрішні водні шляхи	Технічні засоби	Технічні засоби, засоби моніторингу	Відповідні урядові структури, місцеві органи влади
Промислове	Кораблебудування, ремонт	Суднобудування, судноремонт	Суднобудування, машинобудування	?	Промисловість, цивільне будівництво
Науково-технічне	НДКР	НДКР	НДКР	НДКР	НДКР
Інформаційне					?
Соціально- психологічне	Кадрова політика МО, ВМС	Кадрова політика торговельного флоту	Мас-медіа	Мас-медіа	Мас-медіа
Зовнішнє (зовні країни)	?	Митна та прикордонна служби	?	?	Відповідні урядові структури

Для України це є новим підходом до стрімкого розвитку всіх видів морської діяльності: від захисту кордонів до підвищення рівня життя населення. Через інтегровану морську політику країна може отримати більш високу віддачу.

Розуміючи важливість секторів та галузей морської діяльності, країни ЄС та інші розвинуті країни світу вже зробили важливі кроки в об'єднанні інтересів учасників.

Інтегрована морська політика активно впроваджується в практику діяльності ЄС. У США створено Комітет з океанської політики, діяльність якого спрямовано на реалізацію інтегрованої морської політики [9]. В Австралії зусилля інтеграції морської політики координуються Національним управлінням океанів [17]. Низка законодавчих актів уряду Канади забезпечує основу для формування пов'язаних із морською діяльністю інтегрованих програм і політики, що передбачає активне залучення державних органів, неурядо-

вих організацій та громадян [16]. Японія 2007 р. ухвалила закон та план дій, що забезпечують комплексний підхід до морської діяльності [18].

Багаторічний досвід реалізації зусиль щодо спроб розвитку окремих секторів та галузей, які пов'язані з морською діяльністю в Україні, включно з прийняттям відповідних законів, розробкою програм, створенням ВЕЗ, організацією форумів тощо, не демонструє достатньої ефективності. Крім того, подібні зусилля випадають із контексту міжнародної та, зокрема, Європейської політичної практики.

Україна має зосередити політичну увагу на створенні нових можливостей для забезпечення високого рівня інтегрованості морської політики шляхом реалізації інтересів та зміцнення участі всіх зацікавлених сторін, організації мереж та обміну передовим досвідом. Саме це й повинно стати наріжним каменем національної Морської доктрини.

## ЛІТЕРАТУРА

1. A Cooperative Strategy for 21st Century Seapower. USA. October. – 2007. – 48 p.
2. An Integrated Maritime Policy for the European Union. Commission of the European Communities. Brussels. – 2007. – 16 p.
3. Australian Maritime Doctrine: RAN Doctrine. Second Edition. – 2010. – 258 p.
4. British Maritime Doctrine. Joint Doctrine Publication 0-10 (JDP 0-10). – 2011. – 83 p.
5. Communication and action plan with a view to establishing a European maritime transport space without barriers. Brussels, COM (2009) 10 final. – 2009. – 13 p.
6. UK Marine Policy Statement. London: The Stationery Office. – 2011. – 51 p. – Режим доступу до ресурсу : [http://www.seavisionuk.org/facts\\_&\\_figures.cfm](http://www.seavisionuk.org/facts_&_figures.cfm).
7. Indonesia's Maritime Doctrine and Security Concerns. RSIS Policy Report. – 2014. – 15 p.
8. Maritime Development Plan. Strategy for an integrated German maritime policy. – 2012. – 40 p.
9. About the National Ocean Council. The White House [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.ocean.ceq.gov>.
10. Oman's Maritime Doctrine by Khamis Salim Sulaiman Aljabri. Doctoral thesis. University of Exeter. – 2012. – 357 p.

11. Progress Report on the EU's Integrated Maritime Policy. Directorate-General for Maritime Affairs and Fisheries. – 2009. – 72 p.
12. Roadmap for Maritime Spatial Planning: Achieving Common Principles in the EU. Brussels, COM(2008) 791 final. – 2008. – 12 p.
13. The Limassol Declaration. Council of the European Union. October. – 2012. – 6 p.
14. Towards the integration of maritime surveillance: A common information sharing environment for the EU maritime domain. Brussels, COM (2009) 538 final. – 2009. – 13 p.
15. UK Marine Policy Statement. London: The Stationery Office. – 2011. – 51 p.
16. A Maritime Policy for Québec. – 2014. – 50 p. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : [www.dfo-mpo.gc.ca/oceans-habitat/oceans/ri-rs/cos-soc/index\\_e.asp](http://www.dfo-mpo.gc.ca/oceans-habitat/oceans/ri-rs/cos-soc/index_e.asp).
17. Australian maritime doctrine. Commonwealth of Australia. – 2010. – 258 p. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : [www.environment.gov.au/coasts/oceans-policy/index.html](http://www.environment.gov.au/coasts/oceans-policy/index.html).
18. Basic Act on Ocean Policy (Act No. 33 of April 27, 2007). – 10 p. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : [www.kantei.go.jp/jp/singi/kaiyou/konkyo5.pdf](http://www.kantei.go.jp/jp/singi/kaiyou/konkyo5.pdf).
19. Морская доктрина Российской Федерации на период до 2020 года. Пр-1387. – 2001. – 17 с.
20. Морська Доктрина України на період до 2035 року. Затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 7 жовтня 2009 р. № 1307. – 2009.

**Верланов Ю. Ю.,**

*Черноморський державний університет імені Петра Могили, г. Николаев, Україна*

**Еганов А. Е.,**

*Університет імені Філіппа Орлика, г. Николаев, Україна*

### **В решете воды не наносишь: чем должна быть Морская доктрина Украины?**

*В Украине осуществляется много попыток подготовки документа, который станет основой для развития морской отрасли. Эти попытки в основном отражают постсоветское видение и не соответствуют международным тенденциям. На основе обобщения мирового опыта мы предлагаем направления, которые позволяют обеспечить значительные изменения в подходах к использованию продуктивных ресурсов морской отрасли, что будет важным фактором социально-экономического развития и ускорения европейской интеграции.*

**Ключевые слова:** морская деятельность; ресурсы морской отрасли; Морская доктрина; европейская интеграция.

**Verlanov Y. Y.,**

*Petro Mohyla Black Sea State University, Mykolaiv, Ukraine*

**Yeganov O. Y.,**

*Philip Orlyk University, Mykolaiv, Ukraine*

### **No sense to use a sieve when filling in the water: what should be Ukrainian Maritime doctrine?**

*In Ukraine a lot of attempts made to prepare a document that would become the framework for the maritime industry development. These attempts mainly reflect the post-Soviet vision and are not in line with international trends. Since the beginning of the century the paradigm of politics began change slowly from local political decisions to integration of interests at the macro-regions level and within individual countries. This is an objective process that through synergy significantly increases the global effectiveness of political action. On the basis of generalization of world experience we offer areas that allow provide substantial changes in the approaches to put into use productive resource of the maritime industry, which will be an important factor of socio-economic development and the acceleration of European integration.*

**Keywords:** maritime activities; resources of maritime industry; Maritime Doctrine; European integration.

**Рецензенти:** *Горлачук В. В.,* д-р екон. наук, професор;

*Яремко Ю. І.,* д-р екон. наук, професор.